

Pozoruhodný nálezu vysokohorské můry v národním parku Podyjí

Plavokřídlec *Mythimna andereggii* je můra, která se v Evropě vyznačuje ostrůvkovitým rozšířením striktně kopírujícím rozsáhlé horské komplexy Pyrenejí, Alp a balkánských pohoří, vyskytuje se též na jižním Uralu. Zajímavé je, že druh dosud nikdy nebyl zjištěn v Karpatech. Mimo Evropu se uvádí ze severního Kavkazu a z několika pohoří Střední Asie. Nejbližší oblastí výskytu této můry nám byly dříve rakouské Alpy, odkud se v druhé polovině 20. stol. postupně začala šířit severním směrem. Pravděpodobně následkem tohoto šíření došlo počátkem 70. let k prvním českým nálezům v Novohradských horách a na Šumavě. Na Moravě druh dosud pozorován nebyl a právě popisovaný nálezu je navíc velmi pozoruhodný i z hlediska charakteru místa – suchý biotop v nízké nadmořské výšce. Můra *M. andereggii* dává přednost horským loukám (podle literatury mezofilním až vlhkým subalpínským), kde často dosahuje velmi vysoké početnosti. Zvláště hojně se vyskytuje v Alpách, navíc byl tento taxon popsán ze švýcarských Alp, tudíž zřejmě i proto bývá označován za typicky alpskou můru. Housenka se pravděpodobně vyvíjí na různých druzích trav, ověřenou živnou rostlinou je ale pouze srha říznačka (*Dactylis glomerata*). Plavokřídlec má jednu generaci v roce, přezimují kukly.

K neobvyklému nálezu můry *M. andereggii* došlo 8. května 2010 v rámci dlouhodobého monitoringu motýlí fauny na suchých vřesovištích v okolí Hnanic v první zóně národního parku Podyjí (obr. 1). Tento velmi časný výskyt odpovídá poloze území – lokalita s místním názvem Staré vinice leží v nadmořské výšce pouhých 320 m, přičemž optimum pro rozšíření

druhu se uvádí rozmezí 1 250–2 500 m n. m. V těchto polohách kulminuje výskyt dospělců o poznání později a často zde zasahuje až do období vrcholného léta.

Dokladem pořízeným v NP Podyjí je čerstvě vylíhlý jedinec, což vylučuje zalétnutí ze vzdálenějšího místa, navíc nejbližší oblastí dosud známého výskytu jsou Novohradské hory vzdálené vzdušnou

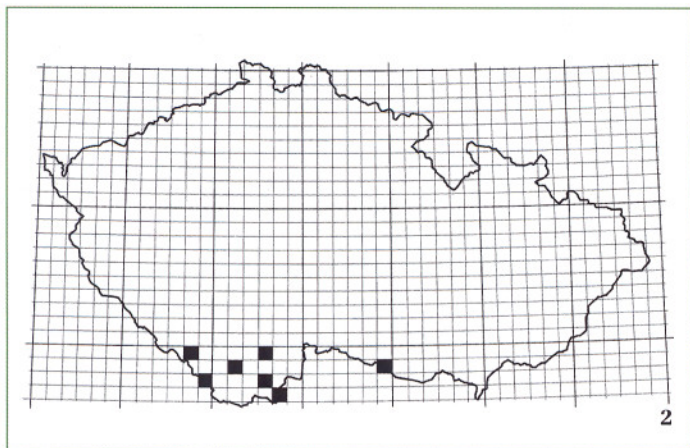
čarou více než 100 km. S ohledem na brzký termín nálezu lze vyloučit i zavlečení např. dopravou, neboť v dosud známých oblastech rozšíření se tento plavokřídlec objevuje výrazně později.

Přestože je pravděpodobné, že výskyt na jižní Moravě je důsledkem šíření druhu v posledních desetiletích, nelze vyloučit jeho přítomnost v hlubokých kaňonech Dyje (dosud pod hranicí pozorovatelnosti) již v předcházejících obdobích. Zde se nabízí srovnání s jiným typicky horským motýlem zjištěným nedávno v NP Podyjí, a to s píďalkou kohoutkovou (*Perizoma affinitata*). Tuto chladnomilnou píďalku se mi podařilo objevit na severních svazích řeky Dyje v meandru okolo Šobesu v r. 2002, což dosud představuje další ojedinělý nálezu na jižní Moravě a navíc v rámci českých zemí také v nejnižší nadmořské výšce (o horských druzích motýlů bylo pojednáno v Živě 1992, 1: 25–28 a 2: 73–77). Ukazuje se tedy, že lokální mikroklimatické podmínky v kaňonu Dyje umožňují existenci i typicky horských druhů hmyzu, podobné příklady takto azonálního výskytu v Podyjí lze totiž doložit např. i u dvoukřídlych (Barták a Kubík 2005).

Historie výskytu v českých zemích

Nálezu *M. andereggii* na českém území se dal očekávat již od počátku 60. let 20. stol., kdy byl druh poprvé zjištěn severně od Dunaje, přesněji v r. 1959 nedaleko Freistadtu v Horním Rakousku. Přesto, když ho u nás 20. 6. 1970 poprvé zaznamenal F. Neumann v Dobré Vodě v Novohradských horách, byl považován za náhodně zalétlý kus z relativně nedalekých rakouských Alp. Pochybnosti o trvalém výskytu této můry na našem území byly rozptýleny až dalšími nálezmi, a to v Lenore na Šumavě (V. Renner v r. 1972) a třemi doklady opět v Dobré Vodě (F. Neumann v letech 1973–78). Na přelomu 70. a 80. let byl druh potvrzen čtyřmi nálezmi v novohrad-

2

3

4

5

ském a šumavském podhůří v Dalekých Popelicích a na Vyšenských kopcích u Českého Krumlova (Jaroš 1984).

Po tomto období, kdy byla můra *M. andereggii* v jižních Čechách opakovaně pozorována, následovala více než dvacetiletá pauza, během níž nebyla o jejím výskytu v České republice publikována žádná zmínka. Teprve z posledních let je k dispozici několik dalších (dosud nepublikovaných) nálezů z obou horských masivů. V karu Plešného jezera v oblasti pralesního komplexu Trojmezna ve vrcholových partiích NP Šumava ulovil R. Modlinger jeden kus v r. 2006 a o rok později ji opakovaně doložil i na lokalitě Pod Vysokým hřbetem. V r. 2009 byla po 30 letech potvrzena v Novohradských horách, kde se mi podařilo můru zjistit v přírodní rezervaci Myslivna a J. Liška zdokumentoval výskyt v nedaleké národní přírodní rezervaci Žofínský prales. Posledním zjištěním je právě popsán jedinečný nález z okolí kaňonu Dyje v NP Podyjí. Rozmístění dosud známých lokalit na našem území je patrné z přiložené mapy (obr. 2). V kontextu dosavadních znalostí lze usuzovat na šíření v postupných vlnách a nelze tudíž vyloučit pronikání severovýchodním směrem i v následujících letech. V každém případě trvalou přítomnost na území Moravy je třeba potvrdit opakovaným pozorováním.

Při této příležitosti lze krátce zmínit i současné údaje ze sousedního Bavorska a Horního Rakouska. V severním Bavorsku byla tato můra poprvé doložena v přírod-

ní lesní rezervaci Markscheide v letech 1994–95 poměrně daleko od českých hranic, na bavorské straně Šumavy však dosud zjištěna nebyla. V Horním Rakousku byla po prvních pozorováních v 70. letech na území Mühlviertelu a Waldviertelu potvrzena v těchto oblastech také teprve nedávno.

Ekologické nároky

Tradiční literatura o evropské motýlí fauně se obvykle omezuje na konstatování, že jde o horský (vysokohorský) element obývající horské louky. Přívlastek vysokohorského druhu však tato můra získala především zásluhou ostrůvkovitěho výskytu omezeného pouze na nejvyšší evropská pohoří. Ve skutečnosti je za určitých podmínek schopna obývat i poměrně nízké polohy. V oblasti jižního Uralu ji pozoroval K. Nupponen už ve výškách pouhých 100 m n. m. Relativně nízko leží i lokalita Vyšenská kopce (okolo 600 m n. m.) v jižních Čechách.

Taktéž nároky na stanoviště nejsou u *M. andereggii* tak striktně vyhraněné, jak se původně předpokládalo. Moderní literatura uvádí, že je mezofilní až mírně hygofilní, obývá chladné a vlhké horské stepy. Tato charakteristika však zřejmě platí pouze v omezené míře, většinou pokud jsou tyto biotopy v přímém spojení s vysokými pohořími. Naproti tomu jsem měl sám možnost pozorovat výskyt na rozsáhlých suchých stepích jižního Uralu v nízkých nadmořských výškách (obr. 5). Je tedy zřejmé, že zjištění této můry v suchých

1 Prvním jihomoravským nalezištěm můry *Mythimna andereggii* se staly otevřené xerothermní biotopy v okolí Hnanic v národním parku Podyjí, které se svým charakterem vymykají dosavadnímu vnímání ekologických nároků tohoto motýla ve střední Evropě.

2 Současné známé rozšíření této můry v České republice. Orig. J. Šumpich

3 Po více než 30 letech byl výskyt druhu potvrzen také v Novohradských horách, a to ve smíšených bučinách. Na snímku PR Myslivna nedaleko zaniklé obce Pohoří na Šumavě.

4 Ke kulminaci výskytu dospělců můry *M. andereggii* dochází obvykle v první polovině června. V nízkých polohách může být výrazně časnější, naopak ve vysokých horách, např. bulharského Pirinu, vrcholí až v pozdním létě.

Většina jihočeských lokalit leží v rozmezí 800–1 200 m n. m.

Foto J. Dvořák

5 V oblasti jižního Uralu se druh vyskytuje též v neobvykle nízkých polohách. Na snímku je kavylová step u obce Moskovko v Čeljabinské oblasti v Rusku. Snímky J. Šumpicha, pokud není uvedeno jinak

xerothermofilních společenstvech nemusí být ani v českých zemích náhodné. Poměrně zajímavé jsou z hlediska biotopu i nálezy v nejvyšších polohách Šumavy. Zde bylo více jedinců tohoto druhu zaznamenáno v horských klimaxových smrčínách, kde je naopak možnost migrace z otevřených stanovišť téměř vyloučena. Taktéž lesního charakteru jsou i současná naleziště v Novohradských horách, kde jde o smíšené horské bučiny (obr. 3).

Předpokládat lze i volnější potravní preferenci, jak je tomu u většiny příbuzných zástupců rodu *Mythimna*. Kromě srhy říznačky tradičně opakovaně v literatuře lze s velkou mírou pravděpodobnosti uvažovat vývoj i na jiných druzích trav.

Obecně lze tedy konstatovat, že s přibývajícím znalostmi o můře *M. andereggii* se postupně bojí některé zažitě mýty. Na jedné straně zůstává skutečností, že doprovází vysokohorská pohoří, na straně druhé ale v rámci těchto oblastí, popř. v jejich blízkém okolí není ekologicky nijak výrazně vyhraněná. Nicméně pro Českou republiku jde o unikátní dealpínský výskyt a zejména v případě moravského nálezu i faunistický fenomén.